
**Skladatelé otec a syn Grohovi, významní
představitelé hudebního života lázeňského
města Teplice 2. poloviny 19. století.
Obrázky ze života zaniklé společnosti.**

***Father-and-Son Composers the Grohs:
Prominent Figures in the Musical Life
of the Spa Town of Teplice in the Second
Half of the 19th Century. Images
from the Life of a Bygone Society***

Mgr. Ludmila Mikulášová, Ph.D. / Národní knihovna České republiky (National
Library of the Czech Republic), Mariánské náměstí 190/5, 110 00 Praha 1

RESUMÉ: Cílem studie je předložit neznámé informace o životě a díle dvou ředitelů kůru děkanského kostela sv. Jana Křtitele v Teplicích 2. poloviny 19. století Josefa Groha staršího (1815–1881) a jeho syna Josefa Groha mladšího (1844–1894). Na základě dobových pramenů sděluje nové poznatky o hudebním životě v Teplicích tohoto období. Poprvé se uceleně zabývá životem a skladatelským odkazem obou hudebních osobností rodiny Grohů, který přesahuje hranice regionálního významu.

KLÍČOVÁ SLOVA: Teplice, Rumburk, chrámová hudba, hudební skladatelé, ředitelé kůru, 19. století, Deutschböhmen

SUMMARY: This study aims to present new information about the lives and works of Josef Groh the Elder (1815–1881) and his son Josef Groh the Younger (1844–1894), two choir masters at the Dean's Church of St. John the Baptist in Teplice during the second half of the 19th century. This work contributes new insights into the musical life in Teplice during that period, based on contemporary sources. For the first time, this work comprehensively addresses the lives and compositional legacy of the two musical figures of the Groh family, transcending the bounds of regional significance.

KEYWORDS: Teplice, Rumburk, church music, composers, choir masters, 19th century, Deutschböhmen,

Tato studie vznikla na základě institucionální podpory Dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace (DKRVO) poskytované Ministerstvem kultury ČR. Oblast 2. Hudební věda.

Úvod

Předkládaný text navazuje na moji studii o sbírce hudebnin chrámu sv. Jana Křtitele v Teplicích.¹ Na základě studia dochovaných dobových pramenů se tato práce zaměřuje na život a dílo dvou ředitelů kůru děkanského kostela sv. Jana Křtitele v Teplicích Josefa Groha staršího (1815–1881) a jeho syna Josefa Groha mladšího (1844–1894). Upozorňuje také na jimi pořízené hudebniny dochované ve sbírce hudebnin tohoto kostela, především na autografy jejich skladeb. Přináší dosud neznámé informace o těchto neprávem opomíjených skladatelích. Jejich jména nejsou uvedena ve *Slovníku české hudební kultury*² ani v rozsáhlé publikaci o dějinách Teplic z roku 2015.³ Pouze o Josefu Grohovi seniorovi jsou stručné zmínky v *Pazdírkově hudebním slovníku naučném*⁴, v *Československém hudebním slovníku osob a institucí*⁵ a v publikaci *Průvodce po pramenech k dějinám hudby*.⁶ Jeho syn Josef Groh junior, skladatel, úspěšný absolvent Varhanické školy v Praze, byl dosud zcela opomíjen. Dalším opomíjeným hudebníkem z rodu Grohů byl také Alois Groh (1859–1840).⁷ Příčinou tohoto je zřejmě skutečnost, že Grohové byli představiteli kulturního a společenského života českých Němců (*Deutschböhmen*).⁸

1 MIKULÁŠOVÁ, Sbírká hudebnin chrámu Sv. Jana Křtitele v Teplicích, 2022.

2 VRKOČOVÁ, Teplice, 1997.

3 KILIÁN, Teplice, 2015.

4 HELFERT, Groh, Josef, 1937

5 ŠTĚDRŮN, Groh, Josef, 1963.

6 KOUBA, Průvodce po pramenech k dějinám hudby, 1969, s. 267.

7 O Alois Grohovi viz HEINZ. Pro přehlednost je potřeba zmínit, že Alois Groh (1859–1940) nebyl vnukem skladatele Josefa Groha st. Děd Aloise Groha se sice jmenoval Josef Groh, povoláním soustružník, ale jedná se pouze o shodu jmen, nejde o osobu skladatele Josefa Groha sen. Alois Groh se narodil ve Starém Boru (Altheide) 16. ledna 1859. Jeho otcem byl „Aloys Groh“, soustružník, syn soustružníka Josefa Groha a Katharine Klingerové. (Státní oblastní archiv Litoměřice /dále SOA Litoměřice/ NAD 856 Sbírká matrik Severočeského kraje /dále Sbírká matrik/, I–N Aloisov, Antonínovo Údolí, Rumburk 3–Dolní Křečany, Rumburk 2–Horní Jindřichov, Popluží, Poustka, Rumburk 1849–1864, inv. č. 6936, sign. L135/B; N Starý Bor 1857–1879, inv. č. 6877, sign. L135/40, f. 16 sken 16). Alois Groh se oženil v Rumburku 24. srpna 1885 s Marií Theresií, dcerou Benedikta Höflinger (SOA Litoměřice, O Rumburk 1 1881–1894, inv. č. 6907, sign. L 135/70, f. 62). V Rumburku se narodily jeho tři děti – Maria Magdalena (* 19. března 1886 – † 18. května 1886), Maria Magdalena Augusta (* 22. května 1887), Aloisius (* 9. března 1889). V matričních záznamech je jako zaměstnání otce uvedeno „Musiklehrer“ (SOA Litoměřice, sbírka matrik, N Rumburk 1 1880–1889, inv. č. 6858, sign. L135/21, f. 235, 283, 355; Z Rumburk 1 1867–1895, inv. č. 6925, sign. L 135/88, p. 367). Alois Groh zemřel v Rumburku 30. ledna 1940 v 9 hodin 30 minut. (SOA Litoměřice, sbírka matrik, Z Antonínovo Údolí, Rumburk 3–Dolní Křečany, Rumburk 2–Horní Jindřichov, Rumburk 1, Studánka 30. 12. 1939 – 31. 12. 1940, inv. č. 12552, sign. S135/100, Nr. 23, sken 13).

8 „Čeští, moravští a slezští Němci (německy *Deutschböhmen*, *Deutschmährer*, respektive *Deutschschlesier*), často jen zkráceně *čeští Němci*, je hromadné označení pro německojazyčné obyvatelstvo zemí Koruny české, které žilo v českých zemích od středověku. Teprve s rozšířením nacionalismu po Jaru národů v roce 1848 došlo i v němčině k jazykově národnostnímu rozlišení mezi *Deutschböhmer* (čeští Němci) a *Tscheche* (Češi).“ https://cs.wikipedia.org/wiki/Čeští_Němci [cit. 2025-08-02]. Více informací BENEŠ, Rozumět dějinám, 2002.

Josef Groh senior (1815–1881)

Obr. 1 Josef Groh senior (1815–1881). Litografie na titulní straně tisku posmrtně vydané skladby Josefa Groha st. *Frühlings-Walzer* pro smíšený sbor, zhudebnující báseň „Wie könnt ich Dein vergessen“ od Hoffmanna von Fallersleben. (SOKA Teplice, fond: Josef Groh st. Josef Groh ml., provenience Museums-Gesellschaft Teplitz: 655)

Josef Groh st., jehož tvář zachycuje výše podobizna,⁹ se narodil 15. prosince 1815 ve Starém Boru (Haide; dnes součást Rumburka) jako druhé dítě soustružníka Jacoba Groha, který byl v roce 1812 ještě jako soustružnický učeň jmenován varhaníkem Hudebního spolku rumburského kapucínského klášterního kostela. Na slavnostních mších s ním účinkovali čtyři kůroví pomocníci s trubkami a tympány, dokud se počet hudebníků postupně nezvýšil a nevznikla dechová harmonie.¹⁰ Svatba rodičů Jacoba Groha a Anny

9 Předlohou této litografie je dobová nedatovaná fotografie J. Groha st. pořízená v ateliéru „American Photo Studio PRAGUE“ zachovaná ve dvou exemplářích v Národním muzeu – Českém muzeu hudby, sign. F 532, F 929. Litografie je oproti fotografii zrcadlově převrácená.

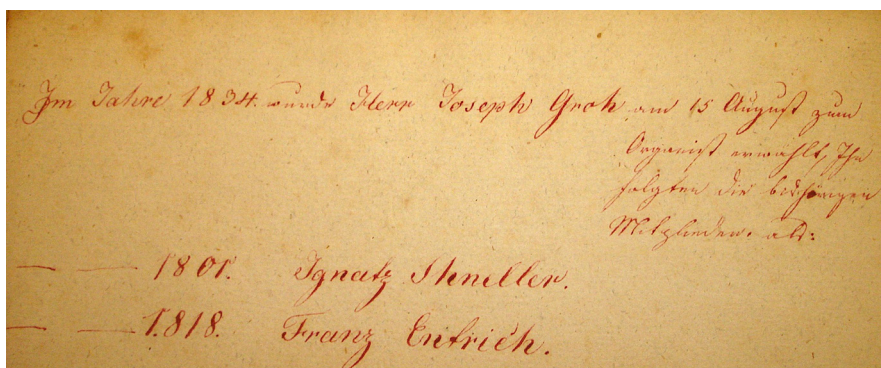
10 „Im Jahre 1812. wurde Jakob Groh drechslergeselle Als Organist ernannt, wobei die Hochämten von 4 Stadttischen Choradjuvanten mit Trompeten und Pauken abgehalten wurden bis nach und nach die Musiker sich vermehrten und ein eigenant Chor von Harmonie = Musik sich bildete.“ Tento spolek byl založen v roce 1797. *Gesellschafts = Register für die unter der Direction des Joseph Groh Organista n der Kloster = Kirche zu Rumburg. Zusammengetretenen Kirchen = Musiker. im Jahre 1841. Kindermann.* SOA Litoměřice, Státní oblastní archiv v Litoměřicích (dále SOA Litoměřice), fond Kapucíni Rumburk, inv. č. 32, třetí popsaná strana.

rozené Tietzové se konala ve Starém Boru 26. října 1813.¹¹ Manželé Grohovi přivedli na svět osm potomků,¹² z nichž dva zemřeli v dětském věku.¹³

Četné informace o dětství a mládí Josefa Groha seniora předkládá skladatelův nekrolog v teplickém periodickém tisku: jeho dětství bylo nesmírně smutné a byla to nepřetržitá řada utrpení všech druhů – chudoba a nemoc, nedostatek často nejnutnějších životních potřeb. Rodina se zdála být střediskem smutku a veškerých trápení. Pevná víra v Boha, upřímné usilování, tvrdá práce, která vybízela k umění, a nadšení pro hudbu je udržovalo v povznesené náladě a štěstí i přes veškerou jejich bídu. Josef Groh již od útlého věku projevoval velkou lásku k varhanám. Jeho otec, který byl varhaníkem zaměstnaným v klášterním kostele, jednou přišel do kostela pozdě a s úžasem slyšel, že už se na varhany hraje. Jeho údiv byl ještě větší, když spatřil svého malého pětiletého syna Josefa sedět na varhanní lavici. Daroval mu k svatému přijímání malé varhany z dřevěných píšťal, které byly potaženy stříbrným papírem, aby představovaly cínové varhanní píšťaly. Jako školák už Josef Groh znal jednotlivé klávesy varhanní klaviatury lépe než písmena ze svého sešitku s abecedou. Už během školní docházky hrál na varhany v rumburském farním kostele a u tamních kaplanů. Doprovázel o nedělích a svátcích při školní mši píseň *Hier liegt vor deiner Majestät*, čímž ulehčil tehdejším učitelům, neboť to byla jejich povinnost. Malý Groh byl rád, že za tyto výkony občas dostal tři nebo čtyři krejcare. Ve skromném oblečení, za kruté zimy, nikdy nechyběl na kůru. Přitom se u svého otce naučil soustružnickému řemeslu, cvičil hraní na varhany a na dalších nástrojích.¹⁴

Za působení Patera kvardiána Ferdinanda byl 17. srpna 1834 zvolen varhaníkem Hudebního spolku rumburského kapucínského klášterního kostela¹⁵ s platem 18 zlatých a povinností angažovat zpěváky a hudebníky.¹⁶

-
- 11 Nový Bor č. p. 4. Ženich: Jacob Groh, soustružník, syn Jacoba Groha a Barbary Kleingerin z Rumburka č. p. 133. Nevěsta: Anna rozená Tietze, dcera Antona Tietze a Anny Marschner z Rumburka č. p. 91. Ženichovi bylo 29 let, nevěstě 22 let. SOA Litoměřice, sbírka matrik, O Aloisov, Nová Starost, Rumburk 1, Starý Bor, inv. č. 6900 sign. L135/63, p. 32, sken 103.
 - 12 Franz Jacob (* 13. 3. 1814; Nový Bor č. p. 8; SOA Litoměřice, sbírka matrik, N Starý Bor 1800–1827, inv. č. 6875, sign. L135/38, p. 142, sken 50); Josef Franz (* 15. 12. 1815; Starý Bor č. p. 8; SOA Litoměřice, inv. č. 6875 sign. L135/38, N Starý Bor 1800–1827, p. 148, sken 53); Ferdinand Jacob (* 2. 2. 1817; Rumburk č. p. 171; SOA Litoměřice, sbírka matrik, N Rumburk 1, inv. č. 6848, sign. L135/11, p. 911, sken 222); Anton Lucas (* 17. 10. 1818; Nová Starost [Neusorge, dnes součást Rumburka] č. p. 44, N Nová Starost 1806–1819, inv. č. 6869, sign. L135/32, p. 150, sken 52); Anna Eslabie (* 10. 12. 1820; Rumburk č. p. 204; SOA Litoměřice, sbírka matrik, N Rumburk 1, inv. č. 6935, sign. L135/A, p. 27, sken 14); Franz Seraphin (* 15. 3. 1723; Nová starost č. p. 44; N Klause, Nová Starost 1820–1850, inv. č. 6871, sign. L135/34, p. 16, sken 9); Juliana Barbara (* 28. 2. 1825; Rumburk č. p. 91, SOA Litoměřice, sbírka matrik, N Rumburk 1 1819–1835, inv. č. 6849, sign. L135/12, p. 126, sken 64); Marie Theresia (* 20. 10. 1827; Rumburk č. p. 91; SOA Litoměřice, sbírka matrik, N Rumburk 1 1819–1835, inv. č. 6849, sign. L135/12, p. 126, sken 64).
 - 13 Franz Jacob († 25. 8. 1814; SOA Litoměřice, Z Aloisov, Nová Starost, Rumburk 1, Starý Bor, inv. č. 6919, sign. L135/82, p. 55, sken 140); Maria Theresia († 31. 8. 1835; SOA Litoměřice, Z Rumburk 1, inv. č. 6923, sign. L135/86, p. 87, sken 44).
 - 14 *Teplitz-Schönaauer Anzeiger*, 4. 6. 1881, roč. 21, č. 23, s. 4–5.
 - 15 „Im Jahre 1834. wurde unter der Pater Quardian Ferdinand Joseph Groh zum Organist ernannt Wobeý die Figural Musik. ihren Ansang genom[m]en hat.“ „Im Jahre 1834. wurde Herr Joseph Groh am 15 August zum Organist erwählt“. SOA Litoměřice, fond Kapucíni Rumburk, inv. č. 32, popsané strany 4 a 17.
 - 16 *Teplitz-Schönaauer Anzeiger*, 4. 6. 1881, roč. 21, č. 23, s. 5.

Obr. 2 Záznam o zvolení J. Groha sen. varhaníkem (SOA Litoměřice, fond Kapucíni Rumburk, inv. č. 32)

Dne 23. července 1835 zemřel jeho otec Jacob Groh¹⁷ a devatenáctiletému mladíkovi bylo kladeno na srdce, aby se postaral o nemocnou matku a nezletilé sourozence. Dosáhl toho prostřednictvím vykonávání svého řemesla, pečlivou péčí o hudbu. Již ve svých jedenácti letech složil několik malých árií, později mši, která byla velmi chválena. Na výzvu jistého učitele ze Starého Boru se v roce 1838 zúčastnil hudební soutěže zasláním své třetí mše. Porotcem byl regenschori u sv. Víta v Praze a ředitel Varhanické školy v Praze Johann August Wittasek (1770–1839).¹⁸ Dne 25. září 1838 se v periodiku Bohemia objevilo oznámení o udělení odměny *Jednotou pro zvelebení kostelní hudby v Čechách* ve výši 30 zlatých Josefu Grohovi za jeho pastorální mši.¹⁹ Cenu si vyzvedl sám. Bylo mu nabídnuto, aby zůstal v Praze pro své další vzdělávání, ale naléhavé prosby jeho matky, aby se postaral o ni a své sourozence, jej přiměly vrátit se do Rumburku. Ale v Praze si zakoupil koncesi, aby mohl vyučovat hru na klavír. Byl to namáhavý život, od soustruhu ke zkouškám, vyučování za pár krejcarů, místo nočního odpočinku psaní not. A přesto vychoval zpěváky a hudebníky, kteří byli schopni provádět obtížné produkce, na které se dokonce dostavovalo vděčné publikum až ze sousedního Saska. Vzhledem k této horlivosti a úspěchům se stal – kromě vykonávání funkce varhaníka – také regenschorim kapucínského klášterního kostela v Rumburku.²⁰ Přesné datum, odkdy byl regenschorim, neznáme. Zcela jistě byl ředitelem kůru v roce 1845, což dokládá zápis v Knize klášterního hudebního spolku, zaznamenávající v souvislosti s Josefem Grohem souběh obou funkcí – varhaníka a ředitele kůru.²¹ Groh věnoval celý svůj čas a své vysoké nadání výhradně církevní hudbě.²² Mezi jeho hudebníky, členy Hudebního spolku rumburského kapucínského klášterního kostela, byli i jeho bratři – od roku 1836 Anton

17 Rumburk č. p. 91 ve věku 51 let. SOA Litoměřice, Z Rumburk 1, inv. č. 6923, sign. L135/86, p. 86, sken 44.

18 *Teplitz-Schönauer Anzeiger*, 4. 6. 1881, roč. 21, č. 23, s. 5.

19 „Telegraph von Prag. Wir machen auf das schöne musikalische Talent eines Böhmen aufmerksam, welcher sich, von Geld- und andern Hilfsmitteln entblößt, größtentheils ohne fremde Anleitung ganz allein ausbildete. Dieser talentvolle Mann heißt Joseph Groh, ist 24 Jahre alt, Drechslergeselle in Rumburg, und versteht in dieser Stadt im Kloster der p. p. Franciskaner die Chorregentenstelle. Der Verein der Kunstfreunde für Kirchenmusik hat zur Anerkennung dieses lobenswerthen Strebens dem Autodidakten für eine von ihm komponirte und eingesandte Pastoralmesse 50 fl. W. W. überschickt: -b: *Bohemia, ein Unterhaltungsblatt*. Praha: Gottlieb Haase Söhne, 25. 9. 1838, roc. 11, č. 115, s. [4].

20 Teplitz-Schöner Anzeiger, 4. 6. 1881, roč. 21, č. 23, s. 5.

21 „Im Jahre 1845. waren folgende Mitglieder: als obligat | als Organist et Regents Chori. Joseph Groh. ...“ SOA Litoměřice, fond Kapucíni Rumburk, inv. č. 32, popsaná strana 18.

22 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 4. 6. 1881, roč. 21, č. 23, s. 5.

Groh (* 1818)²³ a Jacob Groh (* 1817)²⁴, od roku 1844 Franz Groh (* 1823)²⁵. V roce 1840 pořídil Josef Groh pro klášterní kostel v Rumburku krátkou pobožnost za účelem získání sedmi darů Ducha svatého.²⁶ Dne 29. srpna 1843 se v Nové Starosti Josef Groh senior oženil s Theresií, dcerou Samuela Salomona (* 30. 4. 1820 – † 10. 11. 1897).²⁷ Manželé Josef a Theresie Grohovi měli deset dětí²⁸, z nichž čtyři zemřely v dětském věku.²⁹

Když na Velký pátek 29. března 1850 v kapucinském klášteře zemřel tamní Pater kvardián Pius, patron Hudebního spolku rumburského kapucinského klášterního kostela, podílel se regenschori Josef Groh senior se svými hudebníky na přípravě pohřební hudby. Pohřeb se konal na velikonoční úterý 2. dubna 1850. Jednalo se o velkou událost. Kostel a klášter byl naplněn tisíci lidmi z blízka i daleka. Účastníci pohřebních obřadů proudili v zástupech po ulicích i z velké dálky. Během pohřebního průvodu byl regenschori Groh jako nejbližší přítel zesnulého vyzván, aby se podílel na poledním rozloučení. Vedení hudby bylo proto svěřeno jeho mladšímu bratru, pozdějšímu tamnímu varhaníkovi a řediteli kůru, Franzi Grohovi.³⁰ Regenschori J. Groh s hudebníky nastudoval smuteční hudbu zřejmě velmi dobře, o čemž svědčí následující záznam v Knize klášterního hudebního spolku: *Hudební spolek, který pod vedením tehdejšího uctívaného pana regenschoriho nešetřil námahy a umění, uspořádal pohřební průvod, requiem a andělské obřady s nejvyššími potcami*.³¹

Dne 13. června 1854 zemřel teplický regenschori Joseph Franz Rohn (1785–1854).³² J. Groh tehdy podal na žádost svého věrného přítele, učitele Mayera, přihlášku na uvolněné místo ředitele kůru v Teplicích, které také získal.³³ Datum nástupu do funkce není známo, je však jisté, že ředitelem kůru děkanského kostela sv. Jana Křtitele byl 26. října 1854.³⁴

23 Dne 19. 1. 1846 se Anton Lucas Groh v Nové Starosti č. p. 69 oženil s Franciscou Czabek. Jedním ze svědků byl jeho bratr Josef Groh Musiklehrer.

24 Dne 1. 2. 1848 se Ferdinand Jacob Groh v Nové Starosti č. p. 69 oženil s Annou Köppel.

25 SOA Litoměřice, fond Kapucíni Rumburk, inv. č. 32, třetí popsaná strana.

26 Kurze Andacht | oder | Inbrünhtige Kirchen Seuffzer. | um die 7. Gaben deß Hl: Geistes zu | er langen; Auf dir Weiß eines Rosen = | Kranzes eingetheilet in den Heili - | gen Pfingst Tügen senderlich beý | den 40 stündigen Gebezhnützlich | zugebrauchen, in der Closter Kirche | nachmittag um 1 Uhr. | Jos: Groh | 1840., autograf, Státní okresní archiv Teplice (Dále SOKA Teplice), fond: Josef Groh st. Josef Groh ml., provenience Museums-Gesellschaft Teplice: 655.

27 Nová Starost č. p. 69. Ženich Josef Groh, Musiklehrer, ehe. Sohn nach dem verstorbenen Jakob Groh, gewesenenen Drechslermeister von Rumburg N. 91. Nevěsta Theresia, ehe. Tochter nach dem verstorbenen Samuel Salomon gewesenenen Weber in Neusorge N. 69 und der Sophia Sieber von Rumburg N. 364. SOA Litoměřice O Aloisov, Jánské Údolí, Nová Starost, inv. č. 6909, sign. L 135/72, p. 135, sken 68.

28 V Nové Starosti č. p. 69 se narodilo těchto osm potomků: Joseph * 2. 5. 1844; Maria Franziska * 16. 8. 1845, Clementine * 25. 5. 1847, Johann * 19. 10. 1848, Anton * 6. 7. 1850 (SOA Litoměřice, N Klause, Nová Starost 1820–1850, inv. č. 6871, sign. L135/34, p. 145, sken 74, p. 154, sken 79, p. 168, sken 86, p. 177, sken 90, p. 197, sken 100); Franz * 10. 5. 1851, Rosa * 9. 7. 1852, Emma * 28. 1. 1854 (SOA Litoměřice, N Nová Starost, inv. č. 6872, sign. L 135/35, f. 5, sken 5, f. 17, sken 20, f. 30, sken 30). V Teplicích č. p. 61 se narodil syn Emil (* 1. 3. 1856; SOA Litoměřice, N Bystřany, Kladruba, Nová Ves, Prosetice, Řetenice, Světlce, Teplice, Újezdeček 1854–1861, inv. č. 7977, sign. 162/6, f. 93, sken 94); v Teplicích č. p. 398 se narodila dcera Anna * 16. 3. 1860 (SOA Litoměřice, N Bystřany, Kladruba, Nová Ves, Prosetice, Řetenice, Světlce, Teplice, Újezdeček 1854–1861, inv. č. 7977, sign. 162/6, f. 256, sken 260).

29 Anton † 29. 11. 1851 příčina úmrtí Fraißen – psotník, Franz † 12. 7. 1851 příčina úmrtí Fraißen – psotník, Rosa † 24. 3. 1853 Lungenödem – plicní edém (SOA Litoměřice, Z Aloisov, Jánské Údolí, Nová Starost 1835–1871, inv. č. 6927, sign. L135/90, p. 74, sken 38, p. 77, sken 39, p. 86, sken 44); Emil † 15. 8. 1856 příčina úmrtí Fraißen – psotník (SOA Litoměřice, Z Teplice 1849–1873, inv. č. 8004, sign. 162/20, p. 181, sken 92).

30 SOA Litoměřice, fond Kapucíni Rumburk, inv. č. 32, popsané strany 15–17.

31 „Musickverein. Welcher unter Leitung des damalligen Verdinist= | vollen Herrn Regens Chori kein Mühe und kein Kunst gespar | haben, Leichenzug. Requiem [!], und Engellamt in gröster | Solemnität herzustellen.“ SOA Litoměřice, fond Kapucíni Rumburk, inv. č. 32, popsaná strana 18.

32 MIKULÁŠOVÁ, Sbírká hudebnin chrámu Sv. Jana Křtitele v Teplicích, 2022, s. 36.

33 Teplice-Schöner Anzeiger, 4. 6. 1881, roč. 21, č. 23, s. 5.

34 V tento den byl „Chorrecteur in Teplitz“ Josef Groh kmotrem („Levans“) Josepha, syna výrobce zboží z ratanu Johanna Franze Schuberta. „Levans Josef Groh Chorrecteur in Teplitz“, Testes Bertha Weis Lehrerstochter aus Sönnau“. SOA Litoměřice, N Bystřany, Kladruba, Nová Ves, Prosetice, Řetenice, Světlce, Teplice, Újezdeček 1854–1861, inv. č. 7977, sign. 162/6, f. 48, sken 49.

Josef Groh senior nebyl v době nástupu do funkce pro Teplice a blízké okolí neznámým hudebníkem. Opisy jeho chrámových skladeb byly již několik let před jeho příchodem součástí notových archivů v děkanském chrámu v Teplicích a farním kostele v nedalekém hornickém městě Krupka. Již v roce 1846 si Grohův předchůdce, teplický ředitel kůru Rohn opsal Grohovy skladby *Duetto in B Justus ut palma*³⁵ a *Salve Regina*.³⁶ Ernst Rohn (1797–1873) opsal 28. září 1849 v Teplicích Grohovu *Mši G dur* pro regenschoriho J. Rohna, který toto dílo provedl v teplickém kostele v roce 1851.³⁷ Učitel v Krupce a skladatel chrámové hudby Josef Klobautschnik pořídil počátkem 50. let 19. století pro tamní farní kostel tři Grohovy kompozice.³⁸ V roce 1851 obstaral a ve sváteční dny v Krupce provozoval německé *Graduale Glaube, Hoffnung Liebe*.³⁹ V červnu 1853 Klobautschnik opsal *Litanie C dur*⁴⁰ a 23. března 1854 mariánskou antifonu *Salve Regina Es*.⁴¹ V tomto ohledu je zajímavé svědectví v Praze působícího skladatele a pedagoga Josepha Proksche (1794–1864). Jedná se o jednu ze vzpomínek na jeho 16 dní trvající pobyt v Teplicích v létě 1849. „Podle křesťanského zvyku jsem příští neděli opět navštívil děkanský kostel, kde při velké mši vždy zazní skvělá figurální hudba za účasti lázeňského orchestru, a slyšel jsem mimo jiné bohatě instrumentované Offertorium C dur na německý text: *‘Du herrschest, Gott! wer herrscht dir gleich? wer? wer?’*. V úvodu mě obzvláště zasáhla věta se třemi obligato rohy, která se uzavřela fugou na slovo *‘Amen!’* Ta věc mi připadala povědomá, jako bych ji už dávno slyšel a zajímal se o ni. – Při odchodu z kostela mě pozdravil regenschori Groh, kterého jsem okamžitě požádal o informaci, od koho je Offertorium. Ale drahý, Vy to nevíte? zeptal se tříčárkovanou oktávou, je na něm napsáno Vaše jméno! Když jsem zjišťoval, jak se dostal k majetku této hudebniny, nebylo možné získat jinou informaci než to, že kdysi dávno již jednou offertorium v rumburském kraji na církevní slavnosti slyšel a laskavostí toho také ji získal. – Pan regenschori si myslel, že je to směšné, a já vzápětí taky, ale požádal jsem ho o opis; ten jsem obdržel a nyní ho chci dát do svého hudebního herbáře. Poslední epištola dává

35 Johannes [!] Zusanstung. | Justus ut palma | Duetto in B v. [on] Groh | für Soprano und Tenore | et | 2 Violinen, Viola, Basso, Flöte, | 2 Clarinetten, 2 Trompetten | 1846. J Rohn [následují pozdější příписy nového vlastníka – modrým inkoustem:] Den graupner Stadtkirche geschenkt von [přípis světle hnědým inkoustem:] Wilhelm Luft m. p. | Cantor. Krupka, farní kostel.

36 Slave Regina | für [!] | Soprano. Et Alto | 2 Violinen, Viola, Basso, Flöte | 2 Clarinetten 2 Horn | um 2 Trompetten | v Groh | J Rohn | 1846. CZ-TEK, bez signatury.

37 Messe in G | für | Sopran, Alt, Tenore und Bass | 2 Violinen, Viola, Flöte, 2 Clarinetten | 2 Horn, 3 Trompeten, Pauken | Violonzello oblig: Contrabass und | Orgel | von | Josef Groh. | ER [Ernst Rohn] s[cri]ps[it]t 28t S[e]pt[em]b[ri]s [1]849. | J Rohn | 1849. Na konci partu Alto je přípis interpreta „H W. 1851“. CZ-TEK, bez signatury. RISM ID no.: 1001265912.

38 Josef Klobautschnik se narodil 22. února 1820 v Rané u Loun. Roku 1850 přišel do Krupky jako nový učitel pro nedávno postavenou školu. Brzy se stal vrchním učitelem. V Krupce našel i svou budoucí manželku Marii, rozenou Güntlerovou, s níž se 14. října 1854 oženil. Při opravě městského kostela Nanebevzetí Panny Marie v Krupce byla panem Bohdanem Ostroveršenkem nalezena tamní sbírka hudebnin, jejíž součástí je 166 Klobautschnikových kompozic. Nyní je tato sbírka uložena v děkanském kostele sv. Jana Křtitele v Teplicích. J. Klobautschnik zemřel 1. února 1888. Je pohřben na hřbitově sv. Anny. MPV – Město pro Vás. 23. únor 2020. Dvousté výročí narození Josefa Klobautschnika. <https://www.facebook.com/stranaMPVKrupka/posts/dvousté-vyročí-narození-josefa-klobautschnikajedna-velmi-výrazná-osobnost-ktérá-/667564737313363/> [cit, 2025-08-09]. Josef Klobautschnik https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Klobautschnik. [cit, 2025-08-09].

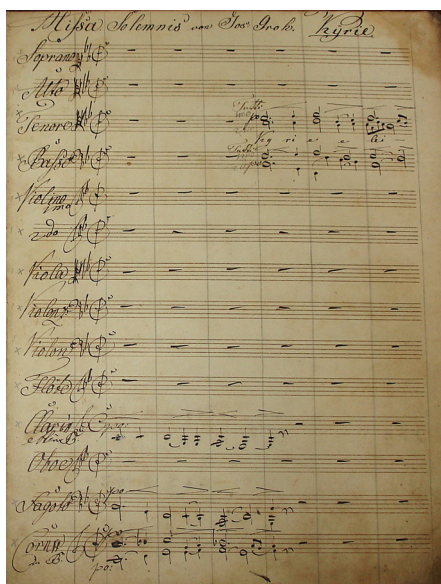
39 Glaube, Hoffnung, Liebe. | Graduale | für | Vier Singstimmen (Deutsch.) | 2 Clarinetten, | 2 Horn, | Floete und Bompation. | (Violinen, Viola in Ermanglung der obere [!] Instrumente.) | Componirt von | Josef Groh. | Josef Klobautschnik m. p. | Rektor. (na druhé straně partu Bompation údaj o provozování: „Produziert am Vermählungstage des J. K. 1851.“ / Provozováno J. K. ve sváteční dny 1851). Krupka, farní kostel.

40 Litaney in C | von | Josef Groh. (Na konci partu org je přípis „Jos Klobautschnik m. p. | 18 5./6. 53.“ (Na konci partu B je datace „18 20/6 53.“ Na konci partu vl 1 je podpis „Josef Klobautschnik m. p. | Rektor“. Na konci partu Bompardone je podpis „Jos Klobautschnik m. p.“ Na partech razítko „JOS. KLOBAUTSCHNIK | CHOR REKTOR | IN GRAUPEN“.

41 Salve Regina Es | für | Tenore et Basso solo, | Tenore et Basso solo, | Violinen, | Viola | Floete | Clarinetten | Horn solo | Trompeten | und | Violon. | Josef Groh. | Josef Klobautschnik m. p. | Chorregent.

k poklidnému poučné.⁴² Z Prokschovy vzpomínky vyplývá, že tehdy rumburský ředitel kůru J. Groh senior pobýval v létě 1849 v Teplicích a navštívil nedělní bohoslužbu s hudební produkcí v děkanském kostele sv. Jana Křtitele. Vypomáhal tehdejšímu řediteli kůru J. Rohnovi při hudební produkci? Poskytl teplickému kůru opis zmíněného Prokschova *Offertoria C dur*? Byl to ojedinělý kontakt s teplickým děkanským kostelem ještě před jeho nástupem do funkce zdejšího ředitele kůru? Nebo se Proksch spletl v letopočtu a k setkání s Grohem došlo později, např. při Prokschově pobytu v Teplicích v roce 1854?

První zpráva o provedení Grohovy skladby za jeho působení v Teplicích je z roku 1857. Dne 22. listopadu t. r. na svátek sv. Cecilie byla provedena *10hlasá mše D dur*. Údajně měl Groh na četná přání předat tuto novou mši k tisku.⁴³ Jednou z významných kompozic J. Groha sen. je *Jubileums Messe* zkomponovaná k jubileu objevení teplických pramenů. Dílo bylo provedeno v Teplicích 29. srpna 1862 při bohoslužbě konané v rámci jubilejní oslavy 1100 let od objevení teplických pramenů.⁴⁴ Autografní partitura této mše je dochována v notovém archivu teplického děkanského kostela.⁴⁵ Dle Grohova nekrologu je tato mše dílem pravděpodobně nejdůležitějším, které mu v posledních obdobích jeho života přinášelo zvláštní radost, když bylo krátce před jeho smrtí výtečně provedeno na lázeňském festivalu.⁴⁶

Obr. 3 První strana autografní partitury *Jubileums Messe* J. Groha sen. (CZ-TEK, bez signatury)

42 MÜLLER, Joseph Proksch, 1874, s. 127–128.

43 Prager Zeitung, 27. 11. 1857, roč. 1857, č. 281, s. [3].

44 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 5. 9. 1862, roč. 2, č. 36, s. 394.

45 Jubileums Messe von Groh senior. komponiert zur 1100 Jährigen Jubelfeier der Aufführung der Teplitzer Heilquelle. 762 = 1862. für Vocal und ganzes Kirchenorchester. Groh sen. CZ-TEK, bez signatury.

46 „Das bedeutendste Werk ist wohl die große Festmesse zum elfhundertjährigen Jubiläum der Badauffindung, welche ihm in seinen letzten Lebens lagen noch eine besondere Freude gewährte, als sie am vorjährigen Badefeste vortrefflich aufgeführt wurde.“ Zřejmě byla uvedena v roce 1879 v rámci lázeňských slavností v Šenově. Teplitz-Schönauer Anzeiger, 4. 6. 1881, roč. 21, č. 23, s. 5.

Při lázeňské slavnosti konané o deset let později zazněla „nově zkomponovaná mše pana Groha sen., která byla uvedena při slavnostní mši, je mistrovským dílem hudebního umění a je velmi chválena všemi znalci hudby.“⁴⁷ Díky periodickému tisku víme, že za života J. Groha sen. byla při lázeňských slavnostech provedena jeho chrámová díla ještě třikrát. Dne 29. srpna 1875 zazněla v děkanském kostele při slavnostní bohoslužbě mše „od pana Groha sen., ve které se účastnili někteří členové městského divadla a lázeňský orchestr v záslužné míře, byla provedena velmi výtečně.“⁴⁸ U sv. Alžběty v Šanově byla uvedena 29. srpna 1879 Grohova mše „v nejkrásnějším uměleckém provedení.“⁴⁹ Při bohoslužbě konané 29. srpna 1880 bylo provedeno graduale od J. Groha st.⁵⁰

Přestože J. Groh již několik let působil v Teplicích, jeho chrámové skladby byly provozovány v rumburském kapucínském klášteře.⁵¹ Většina těchto produkcí proběhla mezi lety 1858–1870 pod vedením jeho mladšího bratra Franze Groha.⁵² Dochované prameny dokládají provozování jeho chrámových děl mimo Teplice. Mimo již zmíněné kostely v Krupce a Rumburku byly chrámové skladby J. Groha seniora prokazatelně hrány v Újezdském Předměstí (1857)⁵³, v Mariánských Lázních (1874⁵⁴ a 1878⁵⁵), ve Frýdlantu (1877).⁵⁶

47 „die neu componirte Messe von Herrn Groh sen., welche bei dem Hochamte zur Aufführung gelangte, ist ein Meisterwerk der Tonkunst und wird von allen Musikkennern sehr gelobt.“ *Teplitz-Schöner Anzeiger*, 31. 8. 1872, roč. 12, č. 3, s. 669.

48 „Die Messe von Herrn Groh sen. in der einige Mitglieder des Stadttheaters sowie das Bade-Orchester in verdienstvoller Weise mitwirkten, wurde ganz trefflich ausgeführt.“ *Teplitz-Schöner Anzeiger*, 4. 9. 1875, roč. 15, č. 36, s. 2.

49 „wo in der Kirche eine Festmesse von Herrn Groh sen., unter Mitwirkung der Damen Boulusek und Stašny, wie der Herren Frenzel, Tausche und Mende in schönster künstlerischer Weise ausgeführt wurde.“ *Teplitz-Schöner Anzeiger*, 30. 8. 1879, roč. 19, č. 35, s. 3.

50 *Teplitz-Schöner Anzeiger*, 4. 9. 1880, roč. 20, č. 36, s. 3.

51 1) Rumburk 23. května 1858 na svatodušní neděli v 7:30 ráno byla v místním klášteře pod vedením Franze Groha uvedena Mše in Es s graduale od Josefa Groha [sen.]. *Nordböhmisches Gebirgsbote*, 9. 5. 1858, č. 20, s. [153]. 2) Rumburk 2. srpna 1858 v místním klášteře zazněla desetihlasá vokální mše od Josefa Groha [sen.]. Během slavnosti Portiuncula byla provedena několika členy Rumburského pěveckého sdružení pod vedením Franze Groha. Předběžná informace: *Nordböhmisches Gebirgsbote*, 20. 7. 1858, č. 29, s. 243; zpráva o provedení a recenze: *Nordböhmisches Gebirgsbote*, 23. 8. 1858, č. 32, s. 266. 3) Rumburk 8. dubna 1860 na velikonoční neděli, v půl osmé ráno, byla v klášteře uvedena nová mše od Josefa Groha [st.] pod vedením F. Groha. *Nordböhmisches Gebirgsbote*, 6. 4. 1860, č. 13, s. [115]. 4) 8. prosince 1870 odpoledne se v místním klášterním kostele pod vedením Franze Groha uskutečnily litanie od Josefa Groha [st.]. Předběžná informace: *Rumburger Zeitung*, 7. 12. 1870, č. 98, s. 513.

52 Franz Groh se narodil v Nové Starosti 15. 3. 1823. Zde se 22. 7. 1861 oženil s Marií Theresií Hoffmannovou. Franz a Maria Theresia měli čtyři děti, tři z nich zemřely v dětském věku. V padesátých letech 19. století se stal varhaníkem a ředitelem kůru kapucínského kláštera v Rumburku. V této funkci byl potvrzen 8. 11. 1869 (SOA Litoměřice, fond Kapucín Rumburk, inv. č. 32, popsaná strana 16). Franz Groh varhaník, ředitel církevní hudby v místním městském kostele a v kapucínském klášteře zemřel v Rumburku 18. 12. 1896 (*Teplitz-Schöner Anzeiger*, 23. 12. 1896, roč. 36, č. 103, s. 8).

53 Grohovu mši zde uvedl Franz Spengel 25. 3. 1857, o čemž svědčí příspěvek na Spengelově opisu Grohovy *Mše D dur*: „18 25/3 57 M. Verkündigung auf Ugest“, CZ-TEK, bez signatury, RISM ID no.: 1001265312.

54 Na Vánoce 1874 byly v Mariánských Lázních uvedeny Grohovy kompozice během dvou dnů. O první noční vánoční (půlnoční) mši byly provedeny dvě skladby – „Ehre sei Gott in der Höhe“ pro soprán solo (graduale) a „Duetto für Sopran und Baß“ (offertorium). Na druhý vánoční svátek 26. prosince 1874 zazněla v Mariánských Lázních skladba „Pastoralmesse in A“. *Marienbader Zeitung: politisches Wochenblatt für alle Fragen und Interessen: Amtsblatt des Tepler und Weseritzer Bezirkes*, 23. 12. 1874, roč. 1, č. 52, s. 5.

55 Na slavnost Těla a Krve Kristovy 20. června 1878 uvedl v Mariánských Lázních tamní regenschori Ferd. Manner během hlavní bohoslužby v 9 hodin *Offertorium „Ave verum corpus“* (sopránové sólo) od Jos. Groha. *Marienbader Zeitung: politisches Wochenblatt für alle Fragen und Interessen: Amtsblatt des Tepler und Weseritzer Bezirkes*. Marienbad: J. Gschihay, 19. 06. 1878, roč. 5, č. 25, s. [1].

56 Dne 25. listopadu 1877 byla v děkanském kostele ve Frýdlantu během hlavní nedělní mše u příležitosti svátku sv. Cecílie uvedena *Slavnostní mše B dur* od ředitele kůru Groha z Teplic. Dílo provedl místní sbormistr a varhaník Ant. Ginzl. Předběžné oznámení: *Friedländer Wochenblatt*, 24. 11. 1877, č. 516, s. 3. Recenze koncertu: *Friedländer Wochenblatt*, 1. 12. 1877, č. 517, s. 3.

Josef Groh senior se zřejmě těšil velké vážnosti u svých kolegů, ředitelů kůrů. Hluboké přátelství jej pojilo s učitelem a ředitelem kůru Franzem Spengelem (1798–1869).⁵⁷ J. Groh sen. věnoval svému příteli vydání své kompozice *Pastoral – Messe in A dur*.⁵⁸ Učitel a ředitel kůru v Bílině Franz Spengel věnuje Grohovi svůj opis *Slavnostní mše* od Teodora von Schachta (mylně považovanou za dílo Andraeho) s následujícím věnováním na titulní straně: „pro pana Josefa Groha, regenschorho v Teplících. Památka od tvého pravého přítele Franze A. Spengela“.⁵⁹ Kromě tohoto opisu se v teplickém kostele dochovalo dalších 39 Spengelových opisů děl skladatelů chrámové hudby (např. Hahn, Himmel, Veit, Lohr, Mozart, Schiedermayer aj.) včetně jednoho opisu skladby J. Groha seniora. Tyto hudebniny Groh zřejmě zakoupil po Spengelově smrti na licitačním prodeji muzikálií (dvoje housle a chrámovou hudbu včetně 230 mší, 250 offertorií a dalších skladeb chrámové hudby renomovaných mistrů) konaném v Bílině dne 16. října 1869 v 9 hodin ráno. Informace o termínu tohoto prodeje byla uvedena v inzerátu v teplických novinách.⁶⁰ Dalšími Grohovými přáteli byli např. Johann Schlesinger (1819–1890), ředitel kůru v Mariánských Lázních⁶¹ a Carl Oelschlegel, cantor a učitel v Ústí nad Labem.⁶²

Chrámová díla Groha sen. byla vysoce ceněna i mimo Teplice, což dokládá recenze *Slavnostní mše B dur* uvedená ve zprávě o provedení tohoto díla při oslavě sv. Cecílie v děkanském kostele ve Frýdlantu 25. prosince 1877: „Tato skladba je jednou z nejpůsobivějších od toho, kdo je široce znám svými na duši působícími písněmi a sbory, chybí nám prostor říci ale, že v každé části tohoto díla byly uvedeny neobyčejně krásné pasáže; už první takty v Kyrie s hornovým sólem, na které navazuje mužské kvarteto, jsou odklonem od běžného; plný sbor se střídá s jednotlivými sóly a závěr patří opět mužskému kvartetu. Vstup Gloria se vyznačuje impozantním sborem, v Gratias se střídají sóla čtyř zpěvních hlasů a v Qui tollis vystupuje hoboj v krátkém, ale nádherném sólu, které bylo s obzvlášť krásným přednesem předvedeno panem Franzem Pohlem. Quoniam se vyznačuje krásnou fugou. Credo in Es, velkolepě podané, je koncipováno podle Eyblerova stylu. V Et incarnatus (sólové cello s basem a altovým hlasem) se vyznamenal jeden zdejší velmi vážený hudební přítel svým duševním violoncellovým hraním. Sanctus je drženo v přísně náboženském duchu. Jednou z nejmilejších částí je však Benedictus se sopránem a kvartetovým sólem; instrumentace je přitom stejně jemná jako účinná. Není o nic méně efektivní Agnus v b moll; Dona v H dur končí v jemných akordech s mužským sborem. ... Groh si svou kompozicí slavnostní mše vytvořil nesmrtelný pomník a věříme, že neříkáme příliš, když ho zařadíme mezi nejlepší skladatele církevních skladeb.“⁶³ A když

57 Franz Spengel byl v letech 1835–1844 prokazatelně učitelem v obci Želenice (Sellnitz, panství Bílina, nyní okres Most). V letech 1849–1869 byl jistě učitelem v městě Bílina (německy Bilin, panství Bílina, nyní okres Teplice). Učitel Franz Spengel zemřel 20. července 1869. (Příčina úmrtí uvedená v matričním záznamu: *Lungeentzündung – zápal plic a Lufentung – ventilace*. SOA Litoměřice, Z Bílina, inv. č. 220, sign. 5/25 1868–1890, p. 54, sken 31).

58 *Pastoral – Messe | in A dur | für 4 Singstimmen, | 2 Violinen, Viola, Flöte, 2 Clarinetten, | 2 Hörner, 2 Trompeten, Bassposaune, Pauken, | Contrabass und Orgel | componirt | und Seinem Fraunde dem | HERRN FRANZ SPENGLER | Cantor in Bilin | gewidmet | von | JOSEF GROH | Regenschori in Teplitz.*

59 *Missa Solemnis | für das ganze | Kirchen=Orchester. | Authore Andrae. | für Herrn Josef Groh Regenschori in Teplitz. | Andenken von Deinem wahren Freunde | Franz Ao Spengl Lehrer der III.^{ten} Klasse und Regenschori | in Bilin | Stadt Bilin, den I.^{ten} Dezember 1861.* CZ TEK, bez signatury, RISM ID no.: 1001291585.

60 *Teplitz-Schöner Anzeiger*, 9. 10. 1869, roč. 9, č. 41, s. 549.

61 Schlesinger věnoval „jeho ctěnému příteli řediteli kůru Jos. Grohovi seniorovi“ jeho opis *contrafacta* sboru Halleluja z oratoria *Messiah* G. F. Händela HWV 56/39. CZ-TEK, bez signatury, RISM ID no.: 1001207824.

62 N° 3. | MESSE | in Es dur | für 4 Singstimmen | 2 Violinen, Viola und Orgel obligat, | Flöte, 2 Clarinetten, 2 Horn, 2 Trompeten, | 4 Bassposaune, und Pauken ad libitum | und seinem Freunde dem Herrn CARL OELSCHLEGEL | Cantor und Lehrer in Auscha | gewidmet von | JOSEF GROH | Regenschori in Teplitz

63 *Friedländer Wochenblatt*, 1. 12. 1877, č. 517, s. 3.

vezmeme v úvahu, že Josef Groh dosáhl takového mistrovství bez řádného vyučování, jen díky vlastnímu úsilí, je nesporné, že byl obdařen mimořádným nadáním. V každém případě je nesporné, že šlo o talent, který navzdory všem překážkám dosáhl vrcholu. Oblibu děl Groha sen. dokládá také jejich četné rozšíření. Jeho skladby jsou zachovány v teplickém kostele a okresním archivu, velké množství chrámových skladeb je v kostele v Krupce a v Národním muzeu – Českém muzeu hudby. Další Grohovy kompozice se nalézají např. v Bibliothek und Archiv Bautzen, Bressanone (Archivio diocesano), Národní knihovně České republiky, Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea v Brně, Slezském muzeu v Opavě, Státním okresním archivu Česká Lípa, chrámech v Bílině, Hoštce, Jilemnici, Lovosicích, Sedlčanech, Tasovicích, Vídni-Lichtentalu.

Dle nekrologu byl Groh obyvateli Teplic obdivován pro své nadšení pro hudbu, díky němuž mohly být do městského kostela v Teplicích pořízeny nové varhany: osobně chodil dům od domu, aby na to zajistil prostředky.⁶⁴ Intenzivně se věnoval spolkovému životu. Byl zvolen předsedou spolku *Katholischer Männerverein*⁶⁵ a ředitelem pěveckého spolku *Liedertafel*.⁶⁶ Založil církevní zpěvácký a hudební spolek s cílem umožnit příchod schopných sil pro kostelní sbor. Jeho první schůze se konala v Teplicích 13. července 1880.⁶⁷ Již v roce 1869 jej Zpěvácký a hudební spolek v Choustníkově Hradišti jmenoval čestným členem.⁶⁸

V roce 1880 nastaly J. Grohovi zdravotní problémy, avšak i přes počínající bolesti nepolevil ve své činnosti, skrýval své utrpení před blízkými, až bylo příliš pozdě. Opakovaně posílen svátostí nemocných, snášel v křesťanské trpělivosti nejstrašnější bolesti, až ho smrt konečně osvobodila.⁶⁹ Zemřel 27. května 1881 na rakovinu štítné žlázy („Carcinom der Halsdrüsen“).⁷⁰ Pohřeb se konal 29. května 1881 za účasti mnoha truchlících z blíзка i daleka.

V prosinci 1881 zveřejnil Spolek kostelního zpěvu a hudby výzvu k příspěvkům na náhrobek zesnulého ředitele kůru Josefa Groha sen.⁷¹ Již 15. prosince t. r. máme zprávu o založení fondu na náhrobek J. Groha sen.⁷² Dne 19. srpna 1882 byl vyhlášen konkurz na jeho návrh.⁷³ Na podporu výstavby náhrobku byla 5. března 1883 vydána skladba Groha sen. *Wie könnt ich Dein vergessen Gedicht von Hoffmann von Fallersleben. Frühlings-Walzer*.⁷⁴ Náhrobek J. Groha sen. byl veřejně odhalen 15. července 1883.⁷⁵

64 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 4. 6. 1881, roč. 21, č. 23, s. 5.

65 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 17. 9. 1879, roč. 10, č. 38, s. 545.

66 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 4. 10. 1873, roč. 13, č. 40, s. 734.

67 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 17. 7. 1880, roč. 20, č. 29, s. 5–6.

68 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 31. 7. 1869, roč. 9, č. 31, s. 404.

69 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 4. 6. 1881, roč. 21, č. 23, s. 5.

70 SOA Litoměřice, Z Teplice 1873–1887, inv. č. 8006, sign. 162/37, sken 178.

71 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 10. 12. 1881, roč. 21, č. 72, s. 5, 8.

72 Leitmeritzer Zeitung, 17. 12. 1881, roč. 11, č. 98, s. 1190.

73 „Návrhy by měly být v moderním renesančním stylu a je třeba brát v úvahu, že součástí pomníku má být portrét (poprsí v přirozené velikosti). Realizace pomníku vysokého přibližně tři metry bude provedena z pískovce z Cotty a náklady na něj včetně základu nepřesáhnou 700 zl. Návrh může být proveden v desetině přirozené velikosti a nejlepší přijatá práce bude od výše uvedeného spolku zvlášť honorována.“ Teplitz-Schönauer Anzeiger, 19. 8. 1882, roč. 22, č. 62, s. 11.

74 Tato tištěná hudebnina tvořila přílohu k tištěné výzvě o uhrazení dvou zlatých či větší částky s ujištěním, že tyto peníze budou užity k částečnému pokrytí dosud neuhrazených nákladů na umělecky provedený náhrobek skladatele. SOKA Teplice, fond: Josef Groh starší, III. 23 (3 exempláře), provenience Museums-Gesellschaft Teplitz: 687.

75 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 18. 7. 1883, roč. 23, č. 55, s. 2–3. Montags-Revue aus Böhmen. Wochenschrift für Politik, Volkswirtschaft, Kultur und Literatur, 23. 7. 1883, roč. 5, č. 30, s. 9.

Obr. 4 Hrob Josefa Groha st. na Městském hřbitově v Teplicích 28. 7. 2025 (Foto Jiří Mikuláš)

Dle nekrologu Josef Groh senior žil tiše a nenáročně pro své povolání, raději zůstal skromně v pozadí a nikdy neusiloval o veřejné vyznamenání. Jeho pokora a skromnost byly všeobecně uznávány; to chtěly v každém případě naznačit krásné fialky, které zdobily skvostný věnec, který církevní zpěvácký sbor položil na rakev svého ředitele a čestného ředitele.⁷⁶

76 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 4. 6. 1881, roč. 21, č. 23, s. 5.

Josef Groh junior (1844–1894)

Obr. 5 Josef Groh junior, fotografie publikovaná na titulní straně tisku jeho mužského sboru *Grüß Gott! Op. 170*. Wien: Verlag von „Böhmens deutsche Poesie und Kunst“, 1893. (SOKA Teplice, fond: Josef Groh st. Josef Groh ml., 34/1)

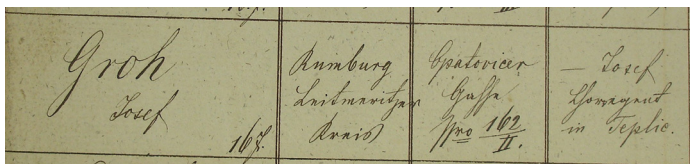
Narodil se 2. května 1844 v obci Nová Starost (Neusorge, dnes součást Rumburka).⁷⁷

To, co bylo otci odepřeno, mohl syn získat teoretickým vzděláním na Varhanické škole v Praze, kde studoval mezi lety 1859 až 1861. Radostně a s hlubokým zájmem naslouchal svým učitelům, zejména profesor Františku Blažkovi (1814–1900)⁷⁸ a řediteli Josefu

77 Místo narození: Neusorge č. p. 69, Otec Joseph Groh [sen.] Musiklehrer, matka: Theresia rozená Salomon, dcera Samuela Salomona, tkalce z Nové Starosti (Neusorge) č. p. 69 a Sophie Sieber z Rumburka č. p. 364. SOA Litoměřice, I–N inv. č. 6935, f. 13, sken 13, N inv. č. 6871, p. 145, sken 74.

78 František Blažek (21. prosince 1814 Velešice – 23. ledna 1900 Praha), byl český hudební pedagog, hudební teoretik a varhaník. ŠTĚDRŮN, Blažek, František, 1963.

Krejčímu (1822–1881)⁷⁹. Postupně ho s velkou láskou uvedli do hudebního umění, až se dle svých slov „dostal ke kontrapunktu a fuze“.⁸⁰ Z dochovaných katalogů studentů víme, že po celou dobu v Praze bydlel na adrese Opatovická č. p. 162.

Obr. 6 Část záznamu J. Groha v katalogu Varhanické školy pro školní rok 1859/1860. (AHMP, Varhanická škola 1830–1891, inventární číslo 80)

Na konci prvního ročníku je hodnocen následujícími slovy: „Sehr gutes Talent Besitz viel Eifer und Vorliebe wie auch Gewandtheit im Spiele.“⁸¹ Také závěrečné hodnocení je velmi příznivé: „Generalbass spielt er sehr gewandt und regelrecht, eigene wie fremde Compositionen trägt er mit gutem Verstandnis und correct vorseine sehr reiche und geschmackvolle Fähigkeit zur Composition, hat er durch 29 Versuche Kundgegeben, und kam dem noch soglich und mit besten Gewisser als praktischer Organist anempfohlen werden.“⁸² O jeho velkém a upřímném zájmu o studium svědčí velké množství zachovaných školních cvičení.⁸³

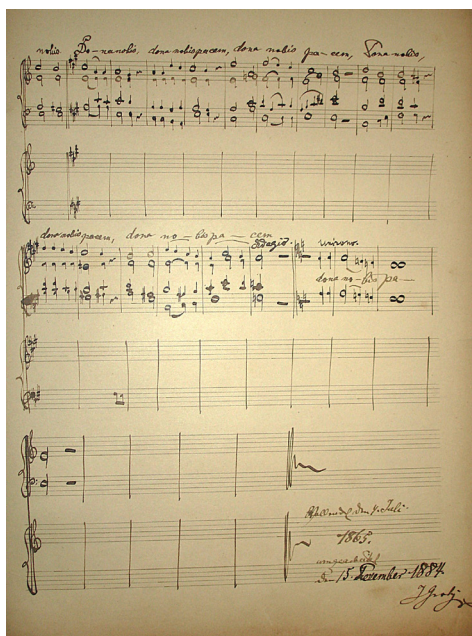

Obr. 7 Školní cvičení J. Groha jun. na Varhanické škole v Praze ze dne 25. 2. 1860 s připsím o předložení profesoru Blažkovi „vorgetragen zur herrn Blažek Professor“ (CZ-TEK, bez signatury)

- 79 Josef Krejčí (6. února 1822 Milostín – 19. října 1881 Praha) byl český hudební pedagog a skladatel. ŠTĚDRŮŇ, Krejčí, Josef, 1963.
- 80 K., Josef Groh, der Jüngere, 1893.
- 81 Velmi dobrý talent má mnoho nadšení a zálibení, stejně jako obratnost ve hře. Catalog | der | ordentlichen Schüler | an der | Organistenschule | 1859–1860. | Franz Blažek | Lehrer an den | Organistenschule. Archiv hlavního města Prahy (AHMP), Varhanická škola 1830–1891. Katalog řádných žáků 1859/60, inv. č. 80.
- 82 Generální bas hraje velmi obratně a správně, vlastní i cizí kompozice přednáší s dobrým porozuměním a přesně. Svou velmi bohatou a vkusnou schopnost ke kompozici ukázal prostřednictvím 29 pokusů a byl doporučen jako praktický varhaník s nejlepším svědomím. Hauptcatalog | sämtlicher Zöglinge der Prager | Organistenschule im | Schuljahre 1861. AHMP, Varhanická škola 1830–1891. Hlavní katalog 1860/61, inv. č. 88.
- 83 CZ-TEK, bez signatury.

Během studia navázal přátelství se starším spolužákem Josefem Frankem, pozdějším ředitelem kůru ve Šluknově. Když Frank o několik let později ve věku 28 let zemřel,⁸⁴ Groh ml. napsal a nechal vytisknout báseň *Nachruf an Josef Frank, gewesenenen Regenschori und Kapellmeister in Schluckenau*.⁸⁵

Po absolvování varhanické školy se Josef Groh mladší stal varhaníkem v městském kostele v Teplicích a zároveň nastoupil jako učitel do hudebního institutu pana Langhanna, jehož členem byl úspěšně po mnoho let. Nedlouho po ukončení studia zkomponoval první ze svých nejrozsáhlejších a stěžejních chrámových kompozic – čtyř latinských figurálních mší. Tato kompozice v tónině D dur s opusovým číslem 12 však není dochována. V roce 1864 se pustil do kompozice druhé mše v tónině a moll op. 15. K prvnímu úspěšnému uvedení nejstarší podoby díla došlo v klášterním kostele v Rumburku 4. října 1864 pod vedením samotného skladatele. Ve zprávě o provedení je uvedeno, že tato mše nese výrazný charakter, je zpracována podle církevního stylu a odpovídá hudebnímu dojmu, jaký požaduje text. Místní hudbymilovné publikum označilo tuto mši za velmi zdařilou.⁸⁶ Toto dílo Groh jun. definitivně dokončil 4. července 1865 a revidoval 15. prosince 1884, což dokládá jeho přípis na konci particellu: „Vollendet den 4. Juli | 1865. | umgearbeitet | den 15 Dezember 1884“⁸⁷.

Obr. 8 Poslední strana particellu Mše a moll op. 15 J. Groha jun. (CZ-TEK, bez signatury)

84 Josef Peter Frank Chordirector zemřel ve Šluknově 10. března 1865 ve věku 28 let (pohřben byl 12. května 1865; příčina úmrtí: *Tuberculosis pulmonum et Lundari ventricularis elcus*, SOA Litoměřice Z, Z-1 Šluknov, inv. č. 7876, sign. L161/30 p. 51sken 32 a 244). Ve druhém ročníku byl stár 25 let, jeho otec Josef byl učitelem („Lehrer“), místo narození: Pirken. Saaz. Viz AHMP, Varhanická škola 1830–1891. Inventární číslo: 88.

85 *Nordböhmischer Gebirgsbote*, 8. 7. 1865, č. 548, s. 222.

86 *Nordböhmischer Gebirgsbote*, 15. 10. 1864, č. 42, s. 212.

87 CZ-TEK, bez signatury, RISM ID no.: 1001270340.

První známá uvedená světská skladba J. Groha ml. – *Píseň pro jeden hlas* – byla uvedena mužským pěveckým sdružením Männergesangverein v Teplicích 17. dubna 1865.⁸⁸

Nesmíme opomenout Grohovo setkání s Franzem Grillparzerem (1791–1872)⁸⁹, který v roce 1865 pobýval na léčení v Teplicích. Groh navštívil básníka a přednesl mu prosbu, aby mu dal báseň, kterou by mohl zhudebnit.⁹⁰ Grillparzer ochotně souhlasil, slíbil, že mu během několika dní požadované předá; rozmlouval s ním o literatuře a hudbě, které sám v mládí pěstoval a které ho až do vysokého věku zvláště bavily. Básnička se zabývá hudebním uměním. Groh báseň zhudebnil a poslal Grillparzerovi tuto skladbu spolu se svou písní *Die Theilung der Erde* (Dělení země) na Schillerův text op. 27, kterou mu věnoval.⁹¹ Básník vyjádřil svou vděčnost v následujícím dopise: „Vysoko ceněný pane! Má odpověď na váš hudební příspěvek byla zpožděna kvůli smutné okolnosti. Těžké sluchové postižení, které mě již trápilo v Teplicích, se v těchto dvou letech zhoršilo až na polovinu hluchoty a já již vůbec nemohu hudbu poslouchat. Proto jsem musel vaše skladby předat hudebním přátelům, kteří mi právě teď vyjádřili to nejpříznivější hodnocení. Proto vám nyní vyjadřuji svou vděčnost a dodávám, že pokud byste mi chtěl jednu nebo druhou z nich věnovat, bude mi to přinášet radost i čest. S nejlepšími přáními pro vaše blaho, oddaný Grillparzer. Vídeň, 28. listopadu 1867.“⁹²

V říjnu 1871 bylo na plenární schůzi pěveckého spolku „*Liedertafel*“ oznámeno, že spolkový sbormistr Groh mladší byl z důvodu zdravotních okolností nucen odstoupit; byl jmenován čestným členem za své zásluhy o spolek.⁹³ Groh jun. mající smysl pro humor se s nemocí a návštěvou u lékařů zřejmě o dva roky později vyrovnává kompozicí dílka pro mluvené slovo a klavír „*Patientia*“ | *Melodram (Declamation und Klavier)* | *Wort und Musik* | von J.G jun | op: 33 | als | Patient – componist | J. 1873⁹⁴.

V roce 1875 se ředitel Varhanické školy v Praze Krejčí zeptal Groha jun., zda by byl ochoten přijmout místo varhaníka v katedrále svatého Štěpána ve Vídni s ročním platem 800 zlatých a dobrými vedlejšími příjmy.⁹⁵ Groh byl na žádost dvorního kapelníka Pia Richtera (1818–1893)⁹⁶ na tento post navržen; Richter vyjádřil jménem dvorního kapelníka Gottfrieda Preyera (1807–1901)⁹⁷ řediteli Krejčímu srdečné díky za doporučení, kterému plně důvěřoval. Groh jun. odjel do Vídně. Jeho otec ho vyprovázel slovy: „Získáš-li místo, bude to čest pro tebe i pro nás; pokud to není tvůj osud, pak zůstaneme spolu a budeme pokračovat ve společné práci, a to je také dobré.“ Kostel

88 *Teplitz Schöner Anzeiger*, 21. 4. 1865, roč. 5, č. 16, s. 131–132.

89 Franz Grillparzer (15. ledna 1791 Vídeň – 21. ledna 1872 Vídeň) byl rakouský spisovatel a dramatik. BAUMANN, Grillparzer, Franz, 1966.

90 „Groh besuchte den Dichter und trug ihm die Bitte vor, ein Gedicht von ihm zu erhalten, das er aus Anlaß der soeben erfolgten Gründung des ersten böhmischen Sängerbundes in Musik setzen und demselben widmen könnte.“ K., Josef Groh, der Jüngere, 1893.

91 Dva rukopisné exempláře této písně jsou dochovány v teplickém archivu. Na konci prvního autografního exempláře je na konci uvedena datace díla: „componirt | an | 29. November | 1866.“ Druhý exemplář je dobový opis s Grohovou poznámkou o dopisu od Grillparzera. SOKA Teplice, fond: Josef Groh st. Josef Groh ml., 32/1, provenience Museums-Gesellschaft Teplitz.: 597.

92 K., Josef Groh, der Jüngere, 1893.

93 *Teplitzer Zeitung*, 13. 10. 1871, č. 123, s. [2].

94 SOKA Teplice, fond: Písemná pozůstalost Josef Groh st. Josef Groh ml., 19/1, provenience Museums-Gesellschaft Teplitz.: 603.

95 Groh jun. měl o tom údajně v držení dopisy z Vídně a Prahy. K. Josef Groh, der Jüngere, 1893, s. 668.

96 Richter Pius, varhaník, skladatel a kapelník. * Warnsdorf (Warnsdorf, Čechy), 11. 12. 1818; † Vídeň, 18. 12. 1893. FUCHS, Richter, Pius, 1985.

97 Gottfried Preyer, od roku 1894 Edler von Preyer (* 15. března 1807 v Hausbrunnu, Dolní Rakousko; † 9. května 1901 ve Vídni), byl rakouský skladatel, dirigent, ředitel konzervatoře Společnosti hudebních přátel ve Vídni a kapelník dómu svatého Štěpána ve Vídni. HARTEN, Preyer Gottfried, 1983.

svatého Štěpána na něj udělal velký dojem; nyní se měl splnit jeho sen z mládí, měl se stát varhaníkem hlavního kostela ve Vídni! Richter ho přivítal velmi přátelsky a přivedl ho k Preyerovi, který mu předložil několik varhanních preludií a pozval ho na následující den do kostela. Richter si přál, aby se k němu vrátil hned po návštěvě Preyera, ale on jej neposlechl a vydal se do Schönbrunn, navštívil Práter a kostel kapucínů. Mezitím nastala noc a panovalo bezútesné počasí. Pohltl jej znepokojivý pocit, obrovský neklid. Sám ve velkoměstě: žádná známá tvář, žádná ruka přítele, která by stiskla tu jeho; úplně ztratil hlavu. Bez posouzení následků, zcela se odevzdáváje touze po domově, spěchal na nádraží a vrátil se do Teplic. Ať si o něm jeho dobrodinci mysleli, co chtěli, v tu chvíli mu to bylo zcela jedno; byl šťastný, že může být zpět v Teplicích a od nyníška působit ve svém starém, milovaném prostředí.⁹⁸

V polovině června 1881, několik dní po pohřbu otce, pověřil princ Edmund Clary-Aldringen (1813–1894)⁹⁹ J. Groha jun., aby převzal uvolněné místo ředitele kůru děkanského kostela sv. Jana Křtitele v Teplicích.¹⁰⁰ Počátkem října téhož roku dal Josef Groh jun. představenstvu zdejší izraelské náboženské obce výpověď na pozici varhaníka. Důvodem byla přepracovanost, neboť zastával post ředitele kůru ve zdejším děkanském kostele.¹⁰¹ V roli varhaníka v izraelské svatyni se naposledy představil 31. prosince 1881.¹⁰²

Na počátku října 1889 se Josef Groh v Teplicích zasnoubil s osmnáctiletou Hedwigou Franziskou Kurekovou, dcerou Antona Kureka, vrchního stolníka prince Edmunda Clary-Aldringen.¹⁰³ Jejich svatba se konala v teplickém děkanském kostele 29. května 1890. I když čas svatby byl znám pouze blízkým přátelům snoubenců, přesto dostali mnoho gratulací; zejména pěvecký spolek Liedertafel uctil tuto událost předvedením serenády v předvečer a vystoupením během svatby.¹⁰⁴ Paní Hedwiga Grohová, žena J. Groha jun. slavila úspěchy jako zpěvačka. Například 30. března 1891 na koncertu Prvního teplického citerového klubu zazpívala (za manželova velmi precizního klavírního doprovodu) několik písní pro soprán s velice příjemným, sympatickým hlasem a krásným projevem, a byla vyzvána bohatým potleskem k předavku.¹⁰⁵

Na Velký Pátek odpoledne uváděl Josef Groh jun. v teplickém děkanském kostele pod svým vedením a za účasti členů kostelního sboru a několika hudebních přátel rozsáhlá duchovní vokálně instrumentální díla: r. 1888 oratorium *Christus' Tod* (Kristova smrt) Roberta Führera (1807–1861),¹⁰⁶ r. 1891 oratorium *Das Welt-gericht* (Poslední soud) Friedricha Schneidera (1786–1853),¹⁰⁷ r. 1893 pašijovou kantátu *Christus im Leiden und im Tode* (Kristus v utrpení a ve smrti) Roberta Führera a velký sbor *Welten preisen den*

98 K., Josef Groh, der Jüngere, 1893.

99 Edmund Clary-Aldringen (1813–1894), v letech 1831–1894 majitel teplického velkostatku a zámku, vynikající hospodář, c. k. komoří, tajný rada a člen panské sněmovny. KILIÁN, Teplice, 2015, s. 220.

100 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 18. 6. 1881, roč. 21, č. 25. s. 3. Princ Edmund Clary-Aldringen vykonával patronát nad místní církví, což dokládá zápis z veřejného zasedání městského zastupitelstva v Teplicích 4. března 1869. „Žádost ředitele kůru Josefa Groha o finanční příspěvek na zlepšení církevní hudby. Sekce navrhl: Vzhledem k tomu, že obec na církevní účely již každoročně vydává 408 fl. 31 ½ kr., aniž by k tomu byla povinná, protože není tím, kdo má patronát, ale je to Jeho Jasnost kníže Clary, a že by v první řadě mělo být využito církevní pokladny k vylepšení církevní hudby, žádá kollegium, aby žádost zamítlo.“ (Teplitz-Schönauer Anzeiger, 13. 3. 1869, roč. 13, č. 11, s. 122.)

101 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 8. 10. 1881, roč. 21, č. 55, s. 4. Od kdy J. Groh ml. v synagoze působil, není známo.

102 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 31. 12. 1881, roč. 21, č. 7, s. 5.

103 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 12. 10. 1889, roč. 29, č. 82, s. 5.

104 SOA Litoměřice, I–O inv. č. 10316, sign. 162/K, O Teplice 1885–1896, inv. č. 7999, sign. 162/35, f. 141, sken 144). Informace o této svatbě je v periodiku Teplitz-Schönauer Anzeiger, 4. 6. 1890, roč. 30, č. 45, s. 3–4.

105 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 4. 4. 1891, roč. 31, č. 28, s. 7–8.

106 Předběžná informace. Teplitz-Schönauer Anzeiger, 28. 3. 1888, roč. 28, č. 26, s. 4.

107 Předběžná informace. Teplitz-Schönauer Anzeiger, 25. 3. 1891, roč. 3, č. 25, s. 5.

erhab'nen Gottessoohn (Svět chválí vznešeného Božího Syna) Ludwiga van Beethovena (1770–1827),¹⁰⁸ r. 1894 nedokončené oratorium Felixe Mendelssohna-Bartholdho (1809–1847) *Christus am Oelberg* (Kristus na Hoře Olivetské), části oratoria *Des Heilands letzte Stunde* (Poslední hodina Spasitele) Louise Spohra (1784–1859) a jako vložka zazněla árie J. Groha jun.¹⁰⁹

Při bohoslužbách v rámci lázeňských slavností uváděl také vlastní kompozice¹¹⁰ (1882 *Slavnostní mši*¹¹¹, 1890 *Offertorium*¹¹²) a skladby svého otce (1881 *Slavnostní mši*¹¹³, 1888 *Mši c moll*, dva dny před smrtí 2. 9. 1894 *Mši D dur*). Autografy a opisy skladeb svého otce měl ve velké úctě. Krátce před smrtí v roce 1894 jim opatřil nové obaly a v těchto hudebninách nalézáme Grohem jun. vyhotovené particelly sloužící pro uvádění skladeb po otcově smrti. Údaje o provedeních na autografech *Mši D dur* op. 4¹¹⁴, *c moll*¹¹⁵ a *D dur*¹¹⁶ Groha sen. dokládají četná uvedení těchto děl jeho synem. *Mši D dur* op. 4 uvedl Groh jun. v Teplicích (7. 5. 1893, 23. 7. 1893) a jednou v Šanově (1888); *Mši c moll* v Teplicích (29. 8. 1887, 1. 4. 1888, 2. 9. 1888, 15. 9. 1889 a 29. 8. 1892); *Mši D dur* v Teplicích (19. 6. 1883, 10. 8. 1883, 29. 8. 1883, 1. 6. 1884, 10. 10. 1887, 20. 5. 1888, 16. 6. 1889, 11. 9. 1892, 2. 9. 1894) a jednou v Rumburku (2. 8. 1884).

Kromě vykonávání funkce ředitele kůru, provozování a komponování chrámové hudby se Groh jun. ponořil do rozvíjejícího se spolkového hnutí. Do roku 1871 byl dirigentem pěveckého spolku „*Liedertafel*“, účinkoval na akcích (mnohdy šlo o večery s projevy vystřídáními hudebními vystoupeními a končícími taneční zábavou) stenografického spolku či spolku teplických citeristů. Groh jun. je autorem četných světských skladeb. Rukopisy jeho dochovaných světských skladeb jsou v SOKA Teplice. Jde o příležitostné humorné skladby pro kratochvilné akce lázeňského města,¹¹⁷ několik kratších salonních klavírních kompozic pro dvě či čtyři ruce,¹¹⁸ značně virtuózní klavírní opus věnovaný paní Eleonoře Langhansové¹¹⁹ a soubor autografů drobných klavírních skladeb nazvaných *Musikalisches Stammbblatt für das Klavier*¹²⁰, písně pro zpěv s doprovodem klavíru a sbory¹²¹. Věnoval se také komponování skladeb příležitostných. Pro slavnost 25. výročí založení biskupského chlapeckého semináře a konviktu v Bohosudově 12. října 1876 zkomponoval oslavnou hymnu na text P. Josefa Wilda.¹²² Na památku 40. výročí vlády Jeho Veličenstva císaře v roce 1888 složil vlasteneckou píseň *Die treue Liebe zum Vaterland*

108 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 29. 3. 1893, roč. 33, č. 26, s. 4.

109 Teplitz-Schönauer Anzeiger, 28. 3. 1894, roč. 34, č. 25, s. 5.

110 Chrámové kompozice (většinou autografy) jsou dochovány CZ-TEK.

111 Teplitz-Schönauer Anzeiger. 30. 8. 1882, roč. 22, č. 65, s. 2.

112 Předběžná informace. Teplitz-Schönauer Anzeiger. 30. 8. 1890, roč. 30, č. 70, s. 4.

113 Předběžná informace. Teplitz-Schönauer Anzeiger, 27. 8. 1881, roč. 21, č. 43, s. 3.

114 CZ-TEK, bez signatury, RISM ID no: 1001269235.

115 CZ-TEK, bez signatury, RISM ID no: 1001265916.

116 CZ-TEK, bez signatury, RISM ID no: 1001266100.

117 Již zmíněný melodram „*Patientia*“, písně *Die politische Schnupfa* (Politická rýma) či *Matrosenlied. Zum öffentlichen Maskenzuge im Jahre 1874* (Píseň námořníků. Složena v roce 1874 pro veřejný maskární průvod).

118 Např. *Bagatelle* op. 13, *Rondino* op. 46, *Salon-Valse* op. 55 č. 1 či *Composition für Klavier. nach Chopin* op. 64.

119 „*Eleonora*“ | *Salon Walzer* | (*Concertando*) | für das | *Pianoforte* | von | Josef Groh jun. | Op: 48. | *Frau* | *Eleonora Langhans* | gewidmet. SOKA Teplice, fond: Písemná pozůstalost Josef Groh st. Josef Groh ml., 10/1 (prov. Museums-Gesellschaft Teplitz 600).

120 Pravidelné hudební noviny pro klavír op. 55, 64 (1874), 78 (1877), 84 *Empfindung bei Vorsiegang der Urquelle am 13. Febr. 1879*. (Pocit při nezapomenutelném vstupu do pramene dne 13. února 1879), 89, 90 (1880), 130 (1887), 133.

121 Např. *Frühlingnoch. Der Teplitzer Liedertafel gewidmet von ihrer Chormitglied Volkslied*. (Věnováno teplickému pěveckému sboru Liedertafel jejích členem) 1892, *Das Vaterhaus. Gedicht von Wedemann für Männerchor* Op. 160.

122 „Vorerst erfolgte die Absingung der Festhymne (gedichtet vom Herrn P. Josef Wilde, und in Mülík gesetzt von Herrn Josef Groh jun.) worauf der hochw.“ *Nordböhmisches Volksblatt*. 20. 10. 1876, č. 42, s. 4.

(Věrná láska k vlasti), která vyšla vlastním nákladem Teplického čtenářského spolku.¹²³ Dne 29. listopadu 1893 poskytl výboru pro výstavbu pomníku Johanna Gottfrieda Seumeho¹²⁴ báseň tohoto umělce, kterou uvedl do hudební podoby, za účelem případného představení ve prospěch fondu.¹²⁵ Uvedení svého zhudebnění při slavnostním odhalení Seumeho památníku v Teplicích 15. září 1895 se nedožil.¹²⁶ Stejně jako jeho otec, byl i Groh jun. ve všech hudebních oblastech činný s velkým úspěchem. Při své náročné profesní činnosti dokázal zkomponovat na 180 skladeb.

V Teplicích se Groh jun. setkal s mnoha tehdy významnými hudebníky, jejichž jména byla celosvětově známá. Dopisy těchto hudebníků měl uchovávat s dětskou úctou. Z mnoha osobností uvedme např. tato jména: Alexander Dreyschock (1818–1869), Gustav Hoffmann, nazývaný Graben-Hoffmann (1820–1900), Wenzel Emanuel Horak (1800–1871), Johann Friedrich Kittl (1806–1868), Zikmund Michal Kolečovský (1817–1868), Carl Franz Edmund Kretschmer (1830–1908), David Popper (1843–1913), Josef Leopold Zvonař (1824–1865).¹²⁷

Dne 4. září 1894 byl Groh jun. na hřbitově, při pohřbu, kterého se účastnil, zasažen mrtvicí a musel být odvezen vozem do svého bytu v teplické ulici Allengasse 47/620. Zde ležel v extrémně znepokojivém stavu a podle lékaře bylo třeba obávat se nejhorsího.¹²⁸ Aniž by se znovu probudil k plnému vědomí, zemřel téhož dne večer.¹²⁹ Pohřební obřad, který se konal v Teplicích 7. září 1894 přesně v poledne, byl dle nekrologu vysoce povzbudivý a čestný pro památku zesnulého. Řízení obřadu se ujal okresní vikář P. Mattauch a děkan P. Rössel s asistencí. Mezi nesmírně početnými smutečními hosty byli: princ Carlos Clary-Aldringen (1844–1920),¹³⁰ starosta Karl Stöhr,¹³¹ četní úředníci, učitelé a další přátelé zesnulého. Před rakví kráčely teplický mužský pěvecký sbor, teplická pěvecká společnost, teplický hudební a pěvecký spolek, čtenářský spolek, teplický veteránský spolek a spolek na podporu nemocných, jehož byl zesnulý čestným členem. Ve smutečním domě zpívali zmíněné tři pěvecké sbory pod vedením pana ředitele Emila Tausche mši a během pohřebního obřadu dojímový sbor „Stumm ruht der Sänger“ (Tichý leží zpěvák). Po pohřbu se konala zádušní mše, na které se rovněž podílely výše uvedené pěvecké sbory pod vedením dirigenta Wosahla.¹³²

Dle dobových pramenů byl J. Groh jun. v životě prostý a skromný, nikdy se neprosazoval do popředí. „Náš milý Pepi“, jak byl nazván v nekrologu, neměl žádného nepřítel, jeho jemná a dobrosrdečná povaha mu zajistila upřímnou náklonnost všech, kteří s ním byli v kontaktu. Byl srdečně dobrotivý a skromný, přitom obdařený nevýčerpateľným humorem. Byl to citlivý hudebník, jaký se málokdy najde, měl široké hudební znalosti,

123 *Teplitz-Schönauer Anzeiger*, 14. 11. 1888, roč. 28, č. 92, s. 5.

124 Johann Gottfried Seume (1763–1810), byl německý spisovatel a básník; známý hlavně svým dílem *Spaziergang nach Syrakus*. Zemřel v Teplicích 13. června 1810, jeho pomník je na okraji parku při Lípové ulici v Teplicích. SANGMEISTERS, Seume, Johann Gottfried, 2010.

125 *Teplitz-Schönauer Anzeiger*, 2. 12. 1893, roč. 33, č. 97, s. 5.

126 *Teplitz-Schönauer Anzeiger*, 18. 9. 1895, roč. 34, č. 74, s. 2.

127 K., Josef Groh, der Jüngere, 1893.

128 *Teplitz-Schönauer Anzeiger*, 5. 9. 1894, roč. 34, č. 71, s. 5.

129 SOA Litoměřice, Z Teplice 1887–1898. inv. č. 8007, sign. 162/38, p. 307, sken 157. Rozsáhlý nekrolog otištěn v *Teplitz-Schönauer Anzeiger*, 8. 9. 1894, roč. 34, č. 72, s. 4.

130 Carlos Clary-Aldringen (1844–1920), majitel teplického velkostatku a zámku v letech 1894–1920, c. k. komoří a člen panské sněmovny, velký milovník umění; mimo jiné nechal postavit kostel Neposkvrněného početí P. Marie v Dubí a zrenovoval teplický zámek. KILIÁN, Teplice, 2015, s. 234.

131 Karl Stöhr, liberál, vynikající postava severočeského politického života, se stal teplickým starostou v roce 1864, od roku 1867 byl poslancem českého zemského sněmu. KILIÁN, Teplice, 2015, s. 202.

132 *Teplitz-Schönauer Anzeiger*, 8. 9. 1894, roč. 34, č. 72, s. 4.

a především měl vysoké hudební nadání. Zároveň mu byla cizí jakákoli povýšená domýšlivost, jakékoli okázalé předvádění se a zůstal skromným, milým Grohem. Ředitel dvorní opery ve Vídni Wilhelm Jahn (1835–1898) se velmi obdivně vyjádřil o jeho úspěších.¹³³ Sám Groh jun. údajně přiznal, že v jeho životě bylo mnoho modulací, které v sobě spojovaly velké konsonance, ale také modulace s vysoce disonantním účinkem; a že to tak bude pokračovat, dokud jednou neproběhne poslední ze všech modulací a na druhé straně jednou ve věčném životě se veškerá disonance nepromění v nejčistší, věčnou konsonanci.¹³⁴

Závěr

Dosud opomíjení a zapomenutí interpreti a skladatelé Grohovi byli nepřehlédnutelnými osobnostmi ve vývoji hudebního a bohatého spolkového života lázeňského města Teplice. Své životy prožívali v rychle se měnícím, rostoucím městě s mohutným rozmachem nově vzniklých továren, ve městě, kde pozvolna začínala průmyslová výroba převládat nad lázeňstvím.

Jejich interpretační umění odnesl čas, neboť v době jejich působení nebylo k dispozici nahrávací zařízení. V tomto ohledu jsme nuceni věřit dobovým svědectvím. Obliba jejich chrámových kompozic pohasla rozpadem monarchie a vznikem samostatného Československa. Pouhou minulostí je i jejich pilná spolková činnost. Na plody jejich úsilí bylo možné navazovat pouze do nuceného poválečného odsunu občanů německé národnosti po roce 1945. Zbyla jen vzpomínka na zaniklou společnost, v níž dominantní roli hráli Čeští Němci (*Deutschböhmen*).

Co nám však naštěstí zůstalo zachováno, jsou notové záznamy jejich velmi zdařilých chrámových i světských kompozic, uchované především v teplickém děkanském kostele, tamním Okresním archivu, ale i na řadě jiných míst. Chrámové skladby otce a syna Grohových náleží k nejlepším duchovním dílům zkomponovaným na našem území ve druhé polovině 19. století. Jejich skladby si zaslouží být evidovány v tematických katalozích, být vydány prostřednictvím kritických edicí a provozovány na chrámových kůrech i v koncertních sálech.

Literatura

BAUMANN, Gerhart. Grillparzer, Franz. In: *Neue Deutsche Biographie*, Band 7. Berlin: Duncker & Humblot. Online. 1966, s. 69–75. Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd118542192.html#ndbcontent>. [cit. 2025-08-11].

BENEŠ, Zdeněk; JANČÍK, Drahomír; KUKLÍK ml., Jan; KUBŮ, Eduard; KURAL, Václav et al. *Rozumět dějinám: Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Gallery s. r. o., 2002. ISBN 80-86010-55-4.

Bohemia: ein Unterhaltungsblatt. Prag: Haase, 1830–1914.

Friedländer Wochenblatt: Geschäftsanzeiger für Friedland, Grottau, Kratzau, Neustadt sowie für Arnsdorf...; Organ für die Interessen des deutschen Mittelstandes. Friedland: Jannasch & Helbig 1866–1913.

FUCHS, I.; Richter, Pius. In: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950 (ÖBL)*. Band 9, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1985, s. 130–131.

133 Wilhelm Jahn (24. listopadu 1835–21. dubna 1900), hudebník, dirigent, ředitel dvorní opery ve Vídni. HARRANDT, Jahn, Wilhelm, 2003.

134 K., Josef Groh, der Jüngere, 1893.

HARRANDT, Andrea. Jahn, Wilhelm. In: *Oesterreichisches Musiklexikon*. Online-Ausgabe, Wien 2002 ff. ISBN 3-7001-3077-5; Druckausgabe: Band 2, Wien Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2003, s. 62. ISBN 3-7001-3044-9.

HARTEN, Christa. Preyer Gottfried von. In: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950* (ÖBL). Band 8, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1983, s. 272–273.

HEINZ, Igor. Zapomenutí skladatelé Šluknovska. Z repertoáru Capella Adjuvantes. Online. Dostupné z: <https://www.sluknov.cz/mesto/zapomenuti-skladatele-sluknovska>. [cit. 2025-09-18].

HELFERT, Vladimír. Groh, Josef. In: ČERNUŠÁK, Gracián a HELFERT, Vladimír. *Pazdírkův hudební slovník naučný*. II. Část osobní. Svazek první. A–K. Brno: Ol. Pazdírek, 1937, s. 341.

K. Josef Groh, der Jüngere. *Böhmens deutsche Poesie und Kunst*. 1893, roč. 3, s. 668–669.

KILIÁN, Jan (et al.). *Teplíce*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 978-80-7422-339-6.

KOUBA, Jan (ed.). *Průvodce po pramenech k dějinám hudby. Fondy a sbírky uložené v Čechách*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1969.

Marienbader Zeitung: Tagblatt für Marienbad und Umgebung. Marienbad: Gschihay 1873–1944.

MIKULÁŠOVÁ, Ludmila. Sběrka hudebnin chrámu Sv. Jana Křtitele v Teplicích. *Knihovna: Knihovnická revue*. 2022, roč. 33, č. 2, s. 29–49. ISSN 1801-3252.

Montags-Revue aus Böhmen. Wochenschrift für Politik, Volkswirtschaft, Kultur und Literatur. Prag: [Vydavatele nelze určit], 1879–

MÜLLER, Rudolf. *Joseph Proksch: biographisches Denkmal aus dessen Nachlasspapieren errichtet*. Reichenberg: im Selbstverlage des Verfassers, 1874.

Nordböhmischer Gebirgsbote: Nebenblatt der Rumburger Zeitung, Rumburg: H. Pfeifer, 1857–1933.

Prager Zeitung. Prag: Haase, 1744–1920.

SANGMEISTER, Dirk. Seume, Johann Gottfried. In: *Neue Deutsche Biographie*. Band 24. Berlin: Duncker & Humblot, 2010, s. 281–283. Online. Dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd118613480.html#ndbcontent>. [cit. 2025-08-11].

ŠTĚDRŮŇ, Bohumíra. BLAŽEK, František. In: ČERNUŠÁK, Gracian; ŠTĚDRŮŇ, Bohumír; NOVÁČEK, Zdenko (eds.) *Československý hudební slovník osob a institucí*. Svazek první A–L. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, s. 106.

ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. Groh, Josef. In: ČERNUŠÁK, Gracian; ŠTĚDRŮŇ, Bohumír; NOVÁČEK, Zdenko (eds.) *Československý hudební slovník osob a institucí*. Svazek první A–L. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, s. 377.

ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. Krejčí, Josef¹⁾. In: ČERNUŠÁK, Gracian; ŠTĚDRŮŇ, Bohumír; NOVÁČEK, Zdenko (eds.) *Československý hudební slovník osob a institucí*. Svazek první A–L. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, s. 745.

Teplitz-Schönauer Anzeiger. Teplitz: Weigend, 1861–1938.

VRKOČOVÁ, Ludmila. Teplice. In: FUKAČ, Jiří a VYSLOUŽIL, Jiří (eds.). *Slovník české hudební kultury*. Praha: Editio Supraphon, 1997, s. 931–932. ISBN 80-7058-462-9.

Prameny

Archiv hlavního města Prahy (AHMP), Varhanická škola 1830–1891:

Katalog řádných žáků 1859/60, Inventární číslo: 80; Hlavní katalog 1860/61, Inventární číslo: 88.

Římskokatolická farnost – děkanství Teplice v Čechách, Děkanství kostel sv. Jana Křtitele, Teplice (CZ-TEK), sbírka hudebnin.

Římskokatolická farnost Krupka, farní kostel Nanebevzetí Panny Marie, Krupka, sbírka hudebnin deponovaná v CZ-TEK.

Státní oblastní archiv v Litoměřicích, fond Kapucíni Rumburk, inv. č. 32, karton 9, kniha klášterního hudebního spolku 1704–1869.

Státní oblastní archiv v Litoměřicích, fond NAD 856 Sběrka matrik Severočeského kraje: inv. č. 220, 6848, 6849, 6858, 6869, 6871, 6872, 6875, 6877, 6900, 6907, 6909, 6919, 6923, 6925, 6927, 6935, 7977, 7999, 8004, 8006, 8007, 10316, 12552. Veškeré uvedené matriky jsou digitalizovány. Jejich digitální kopie jsou dostupné na: <https://digi.soalitomerice.cz/digitalnibadatelna/>. [cit. 2025-09-20].

Státní oblastní archiv v Litoměřicích, Státní okresní archiv Teplice, fond: Písemná pozůstalost Josef Groh st. Josef Groh ml.

Zkratky

AHMP Archiv hlavního města Prahy

CZ-TEK sigla RISM Děkanického kostela sv. Jana Křtitele, Teplice

č. p. číslo popisné

ed. editor

et al. (zkratka z et alia) latinský výraz znamenající „a jiní“ nebo „a další“ ve vztahu ke jménům osob.

f. folio (list)

inv. č. inventární číslo

K. iniciála autora textu Josef Groh, der Jüngere. *Böhmens deutsche Poesie und Kunst*. 1893, roč. 3, s. 668–669.

ml. mladší

jun. junior

op. opus

p. pagina (strana)

RISM Répertoire International des Sources Musicales (Mezinárodní soupis hudebních pramenů) je mezinárodní nezisková organizace, jejímž cílem je komplexně dokumentovat existující hudební prameny po celém světě: rukopisy, tištěné hudební edice, spisy o hudební teorii a libreta, které se nacházejí v knihovnách, archivech, kostelech, školách a soukromých sbírkách.)

RISM ID no.: součást identifikačního čísla hudebního pramene evidovaného v RISM

sen. senior

sign. signatura

SOA Státní oblastní archiv

SOKA Státní okresní archiv

st. starší

sv. svatého

MIKULÁŠOVÁ, Ludmila. Skladatelé otec a syn Grohovi, významní představitelé hudebního života lázeňského města Teplice 2. poloviny 19. století. Obrázky ze života zaniklé společnosti. Knihovna: knihovnická revue. 2025, roč. 36, č. 2, s..... ISSN 1801-3252.